

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет філології та журналістики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана факультету філології та журналістики

Валентина КОВАЛЬ

« 27 » грудня 2023 року

ПРОГРАМА

**КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ З
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ
З МЕТОДИКАМИ ЇХ НАВЧАННЯ
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОС «БАКАЛАВР»**

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) **Освітня**

програма: Середня освіта (Українська мова і література). Спеціальна освіта

Умань – 2023

Програма комплексного кваліфікаційного екзамену з української мови і літератури з методиками їх навчання для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) освітньо-професійної програми «Середня освіта (Українська мова і література). Спеціальна освіта».

Розробники: Коломієць І.І., к. філол. н., доц., Лопушан Т. В., к. філол. н., доц., Коваль В. О., д. пед. н., проф., Розгон В.В., к. філол. н., доц., Пархета Л. П., к. пед. н., доц., Бялик О. В., д. пед. н., проф.

Програму комплексного кваліфікаційного екзамену схвалено на засіданнях кафедр української мови та методики її навчання (протокол № 8 від «21» грудня 2023 року), української літератури, українознавства та методик їх навчання (протокол № 5 від «21» грудня 2023 року), педагогіки та освітнього менеджменту (протокол № 5 від «11» грудня 2023 року).

Завідувач кафедри української мови та методики її навчання

Валентина РОЗГОН

Завідувач кафедри української мови, українознавства та методик їх навчання

Наталія СИВАЧУК

Завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

Оксана БЯЛИК

Програму комплексного кваліфікаційного екзамену розглянуто та погоджено на засіданні науково-методичної комісії факультету філології та журналістики (протокол № 4 від «14» грудня 2023 року)

Голова науково-методичної комісії факультету філології та журналістики

Ірина ГОНЦА

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму «Комплексного кваліфікаційного екзамену з української мови і літератури з методиками їх навчання» укладено відповідно до ОПП «Середня освіта (Українська мова і література). Спеціальна освіта » спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література).

Комплексний кваліфікаційний екзамен (далі - ККЕ), який проводиться на завершальному етапі підготовки здобувачів освіти за освітньою програмою першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, передбачає перевірку та оцінку рівня сформованості компетентностей у випускників програми, досягнення ними програмних результатів навчання, готовності до здійснення педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Програма ККЕ містить теоретичні питання і практичні завдання, які відображають зміст професійної, науково-предметної і практичної підготовки вчителя української мови і літератури. У структурі програми передбачено питання за змістом таких професійно-орієнтованих освітніх компонентів, як: «Сучасна українська літературна мова», «Історія української літератури», «Методика навчання української мови», «Методика навчання української літератури», «Педагогіка».

Під час атестації, яка проводиться у формі ККЕ, випускники повинні продемонструвати сформовані професійні компетентності та засвідчити програмні результати навчання, визначені освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра середньої освіти.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Інтегральна

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання і практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в закладах середньої загальної освіти (базового рівня).

Загальні

ЗК 01. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК 03. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну

культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК 04. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

ЗК 06. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 07. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, опанування медіаграмотністю.

ЗК 08. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 09. Здатність вчитися і професійно самореалізовуватися впродовж життя, цінувати багатоманітність у суспільстві (культура самовираження).

ЗК 10. Здатність спілкуватися державною мовою усно і письмово.

ЗК 12. Здатність до прогнозування результатів педагогічної взаємодії та адаптації до діяльності в мінливих умовах освітнього середовища.

ЗК 13. Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, включно з інклюзивним, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

ФК 01. Здатність моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

ФК 03. Здатність до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами.

ФК 04. Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.

ФК 05. Здатність формувати в учнів предметні компетентності.

ФК 06. Здатність застосовувати у власній практичній діяльності сучасні підходи (особистісно зорієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до навчання на підставі передового українського й міжнародного досвіду, ефективні методи й освітні технології навчання.

ФК 07. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів, аналізувати особливості сприйняття та засвоєння учнями навчальної інформації з метою корекції й оптимізації навчально-виховного процесу.

ФК 08. Здатність використовувати досягнення сучасної науки та методики навчання.

ФК 09. Здатність вільно володіти мовами, які вивчаються, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й

мовленнєву компетенції в процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

ФК 10. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.

ФК 11. Здатність критично осмислювати нові художні тенденції в українській та світовій літературі, використовувати фахові знання з літератури, уміння й навички в галузі порівняльного літературознавства для аналізу літературного процесу.

ФК 12. Здатність інтерпретувати й зіставляти явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.

ФК 13. Здатність власною державницькою позицією, особистою мовною культурою, ерудицією виховувати національно свідомих громадян України.

ФК 14. Здатність виконувати власне дослідження (проект), узагальнювати й оприлюднювати результати діяльності з розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо); застосовувати елементи теоретичного й експериментального дослідження у професійній діяльності.

ФК 15. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання перспективного практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації навчально-виховних цілей.

ФК 18. Здатність до визначення перспектив розвитку дітей з особливими освітніми потребами та можливостей їх адаптації та соціалізації.

ФК 20. Здатність до розуміння предметної галузі та професійної діяльності.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, ЯКІ МАЮТЬ БУТИ ОЦІНЕНІ НА КОМПЛЕКСНОМУ КВАЛІФІКАЦІЙНОМУ ЕКЗАМЕНІ

ПРН 01. Знати сучасні філологічні й дидактичні засади навчання учнів.

ПРН 02. Бути обізнаним з елементами теоретичного й експериментального (пробного) дослідження в професійній сфері та методами їх реалізації.

ПРН 03. Уміти працювати з теоретичними та науково-методичними

джерелами (зокрема цифровими), знаходити, обробляти, систематизувати й застосовувати в освітній діяльності сучасну наукову інформацію, бібліографію, комп'ютерні технології.

ПРН 04. Знати основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різномірну (системну) організацію мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті.

ПРН 05. Володіти комунікативною мовленнєвою компетентністю, бути здатним удосконалювати та підвищувати власний компетентнісний рівень.

ПРН 06. Знати провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні та світі, зокрема Польщі, специфіку його перебігу в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів; твори української та світової класики й сучасності.

ПРН 07. Володіти різними видами аналізу художнього твору, визначати його жанрово-стильову своєрідність, місце в літературному процесі, традиції та новаторство, зв'язок твору із фольклором, міфологією, релігією, філософією, значення для національної культури.

ПРН 08. Використовувати гуманістичний потенціал літератури для формування духовного світу юного покоління громадян України та розширення їх світогляду.

ПРН 09. Використовувати основні наукові поняття у системно-структурних зв'язках з предметами освітньої галузі.

ПРН 10. Знати державний стандарт загальної середньої освіти, навчальні програми для ЗЗСО та практичні шляхи їхньої реалізації в різних видах урочної та позаурочної діяльності.

ПРН 13. Уміти організувати освітній процес у ЗЗСО (співпрацю в команді), реалізувати професійно-практичні засади навчання учнів, керувати їхньою пізнавальною діяльністю.

ПРН 14. Володіти основами професійної культури, мати здатність створювати й редагувати тексти фахового змісту.

ПРН 23. Володіти методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів; уміти здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів, підготовку до майбутньої професії.

ПРН 24. Бути здатним до рефлексії, мати навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх розв'язання.

ПРН 25. Формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками із дотриманням етичних норм спілкування.

ПРН 27. Керуватися у своїй діяльності принципами толерантності, творчого діалогу, співробітництва, взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу.

ПРН 28. Бути здатним організовувати, аналізувати, критично оцінювати власну професійну діяльність та нести відповідальність за її результати.

ПРН 30. Ефективно спілкуватися в колективі, науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступає перед аудиторією, бере участь у дискусіях, відстоювати власну думку (позицію), дотримується культури поведінки й мовленнєвого спілкування.

ПРН 31. Уміння застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні, психолого-педагогічні технології у роботі з особами з особливими освітніми потребами в умовах закладів спеціальної та загальної освіти, служб, організацій, установ сфери освіти.

ПРОГРАМИ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ ЗМІСТ КОМПЛЕКСНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

Фонетика. Орфоепія. Графіка. Орфографія

Фонетика як розділ мовознавства. Основні фонетичні одиниці. Аспекти вивчення мовних звуків.

Класифікація і характеристика голосних і приголосних звуків сучасної української мови.

Поняття про фонему та фонологію. Система фонем сучасної української мови. Звукове поле фонем.

Фонетична і фонематична транскрипції: призначення, основні правила запису слів, речень, текстів.

Типи історичних чергувань голосних фонем.

Типи історичних чергувань приголосних фонем.

Модифікації голосних фонем: редукція, гармонійна асиміляція, акомодация.

Модифікації приголосних фонем: позиційні та комбінаторні. Асиміляція і дисиміляція приголосних звуків у потоці мовлення.

Спрощення в групах приголосних. Подовження та подвоєння приголосних звуків в українській мові.

Склад як фонетична одиниця. Типи складів в українській мові. Основні правила поділу слів на склади.

Словесний наголос, його різновиди. Ознаки українського наголосу. Фразовий наголос, його різновиди. Інтонація.

Фонетичний розбір слова.

Орфоепія як розділ мовознавства. Правила літературної вимови голосних та приголосних звуків, звукосполучень.

Українська графіка. Графема. Принципи української графіки (фонематичний і складовий). Український алфавіт.

Українська орфографія. Орфограма. Принципи орфографії (фонетичний; морфологічний; історичний; смисловий).

Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія

Слово як одиниця мови. Значення слова і поняття. Типи лексичних значень слова: прямі, переносні (похідні) та конотативно зумовлені; фразеологічно зв'язані (обмежені) та синтаксично зумовлені. Однозначні і

багатозначні слова.

Омоніми. Критерії розрізнення омонімії та полісемії. Абсолютні і часткові омоніми. Різновиди омонімів: омофони, омоформи, омографи. Пароніми.

Синоніми. Синонімічний ряд, його характеристика. Типи синонімів. Однокореневі синоніми. Перифрази й евфемізми як різновиди синонімів.

Антоніми. Семантична класифікація антонімів. Структурна класифікація антонімів. Стилiстичне вживання антонімів.

Склад української лексики з погляду її походження. Формування української лексики. Лексичні запозичення, шляхи і способи їх засвоєння. Запозичення зі слов'янських мов. Запозичення з неслов'янських мов.

Лексика української мови з погляду сфер вживання та стилістичного погляду. Загальноновживана і спеціальна лексика. Стилiстично нейтральна та стилістично забарвлена лексика.

Лексика української мови з погляду активного і пасивного вживання.

Лексикологічний розбір слова.

Предмет і завдання фразеології. Основні типологічні ознаки фразеологізмів. Класифікація фразеологічних одиниць. Джерела фразеології.

Предмет лексикографії. Основні типи словників: а) загальномовні словники; б) енциклопедичні. Історія української лексикографії. Сучасні словники української мови.

Морфеміка. Словотвір

Морфема як найменша неподільна значуща частина слова. Типи морфем: морфемі кореневі й афіксальні. Типи афіксів за функцією в слові.

Поняття про основу слова; типи основ. Історичні зміни в морфемній структурі слова.

Морфемний розбір слова.

Словотвір, його місце в системі граматики. Основні словотвірні поняття: твірне слово, твірна основа та словотворчий формант.

Морфологічний спосіб словотвору. Неморфологічні способи словотвору.

Способи словотворення. Морфологічний спосіб словотвору (різновиди афіксального словотворення в сучасній українській мові; складання та його різновиди; аббревіація та її різновиди). Неморфологічні способи словотвору (морфолого-синтаксичний спосіб словотвору, його різновиди; лексико – семантичний спосіб словотворення; лексико-синтаксичний спосіб творення).

Словотвірний розбір слова.

Морфологія

Іменник як частина мови: категоріальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Граматичні категорії іменника. Категорія роду, числа, відмінка. Словозміна іменника. Поділ іменників на відміни. Особливості відмінювання іменників. Субстантивація.

Морфологічний розбір іменника.

Прикметник як частина мови: категоріальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Лексико-семантичні групи прикметників. Розряди прикметників за значенням. Ступені порівняння якісних прикметників.

Тверда та м'яка групи прикметників. Відмінювання прикметників твердої групи. Відмінювання прикметників м'якої групи. Відмінювання прикметників на *-лиций*. Ад'єктивація.

Морфологічний розбір прикметника.

Числівник як частина мови: категоріальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням. Групи числівників за будовою.

Морфологічний розбір числівника.

Займенник як частина мови: категоріальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Лінгвістичний статус займенника. Співвідношення займенника з іншими частинами мови. Лексико-граматичні розряди займенників.

Відмінювання узагальнено-предметних, узагальнено-якісних та узагальнено-кількісних займенників, співвідносних з іменниками. Відмінювання атрибутивних займенників. Перехід займенників в інші частини мови. Явище прономіналізації.

Морфологічний розбір займенника.

Дієслово як частина мови: категоріальне значення дієслова, морфологічні ознаки та синтаксична роль дієслівних форм. Дієвідмінювані, недієвідмінювані, відмінкові форми дієслова. Неозначена форма дієслова. Основи дієслова, роль їх в утворенні дієслівних форм.

Загальнодієслівні граматичні категорії. Категорія виду дієслова. Корелятивна видова пара. Двовидові дієслова. Одновидові дієслова. Категорія стану. Категорія перехідності / неперехідності.

Категорія особи, роду, числа дієслова. Дієвідмінювання.

Категорія часу як морфологічна словозмінна категорія дієслова. Категоріальне значення теперішнього часу. Творення дієслівних форм теперішнього часу. Значення та творення дієслівних форм минулого часу.

Давноминулий час. Основне значення та творення дієслівних форм майбутнього часу. Вторинні значення форм часу.

Спосіб як морфологічна словозмінна категорія дієслова. Значення та творення форм дійсного умовного та наукового способу. Вторинні значення форм способу.

Дієприкметник як особлива форма дієслова. Морфологічні ознаки та синтаксична роль дієприкметників. Активні і пасивні дієприкметники. Дієслівні форми на -но, -то.

Дієприслівник як особлива форма дієслова. Творення дієприслівників доконаного та недоконаного виду. Вербалізація.

Морфологічний розбір дієслівних форм.

Прислівник як частина мови: категоріальне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль. Способи творення прислівників.

Значеннєві розряди прислівників. Семантичні, морфологічні ознаки означальних, обставинних, предикативних, модальних прислівників. Категорія ступенів порівняння означальних прислівників. Адвербіалізація.

Морфологічний розбір прислівника.

Прийменник як службова частина мови. Принципи класифікації прийменників. Походження та морфологічний склад прийменників. Семантичні типи прийменників.

Морфологічний розбір прийменника.

Сполучник як службова частина мови. Морфологічний склад сполучників. Поділ сполучників за структурою і способом вживання. Синтаксичні функції сполучників.

Морфологічний розбір сполучника.

Частка як службова частина мови. Проблема статусу часток, морфологічні ознаки та синтаксичні функції. Склад часток за походженням. Структурні різновиди часток. Функціональні різновиди часток. Партикуляція.

Морфологічний розбір частки.

Вигук. Лексичний склад та звукова структура вигуків. Розряди вигуків за значенням. Звуконаслідування. Інтер'єктивізація.

Морфологічний розбір вигуку.

Синтаксис

Словосполучення як синтаксична одиниця: типи словосполучень (за будовою, ступенем злиття компонентів, стрижневим словом). Способи зв'язку слів у словосполученні. Синтаксичні відношення у словосполученні.

Синтаксичний розбір словосполучення.

Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікація речень. Головні члени речення.

Другорядні члени речення: прямі і непрямі додатки, узгоджені і неузгоджені означення, розряди обставин.

Типи односкладних речень і неповних речень.

Синтаксичний розбір простого речення.

Просте ускладнене речення. Однорідні члени речення. Однорідні / неоднорідні означення.

Відокремлені та уточнювальні члени речення.

Звертання. Вставні та вставлені конструкції.

Синтаксичний розбір простого ускладненого речення.

Складносурядні речення, класифікація їх.

Синтаксичний розбір складносурядного речення.

Складнопідрядні речення. Типи складнопідрядних речень.

Синтаксичний розбір складнопідрядного речення.

Складні безсполучникові речення, їх типи оформлення.

Синтаксичний розбір безсполучникового речення.

Типи складних синтаксичних конструкцій.

Синтаксичний розбір складної синтаксичної конструкції.

Конструкції з чужим мовленням. Пряма, непряма, невласне пряма мова.

Пунктуаційні норми при оформленні цитат.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Історія української літератури X - XVIII ст.

Література Київської Русі, історичні умови її виникнення та характерні риси. Монументальний історизм як «стиль епохи». Розвиток літописання.

«Слово о полку Ігоревім» як найвидатніша пам'ятка давньоруського письменства. Переклади і переспіви, мотиви і образи цього твору у пізнішій літературі.

Полемічна література. Два табори полемістів і основні етапи розвитку. Творчість Івана Вишенського. Оцінка її І. Франком.

Україномовне віршування Зрілого Бароко. Причини появи україномовного віршування, його зв'язок з шкільною освітою. Курси поезики та риторики як основи знань про мистецтво поетичного слова.

Українська шкільна драма XVII ст. Поняття про шкільну драму: причини появи, зв'язок із західноєвропейським театром.

Козацькі літописи Самовидця, Григорія Граб'янки, Самійла Величка, їх тематика, образи, патріотичний пафос, стильові особливості. Характерні риси стилю бароко.

Г. Сковорода як найвидатніший український філософ-просвітител, педагог і письменник XVIII ст.

Історія української літератури XIX ст.

Творчість Івана Котляревського. Жанрові та стильові особливості поеми «Енеїда». Епохальне значення цього твору.

П'єса І. Котляревського «Наталка Полтавка» та її значення у розвитку нової української драматургії.

Поняття про сентименталізм та особливості його розвитку в українській літературі. Художня манера Г. Квітки-Основ'яненка-повістяра («Маруся», «Козир-дівка»).

Поняття про романтизм. Романтизм як естетична проблема. Розвиток романтизму в українській літературі 20-60-х років XIX століття. Тематично-стильові течії українського романтизму. Роль харківської поетичної школи та «Руської трійці» у цьому процесі.

Жанрове розмаїття романтичної творчості. Л. І. Боровиковський – перший поет-романтик. Поети романсової лірики – В. Забіла та М. Петренко. Образи далекого минулого в поезії А. Метлинського.

Життя, громадська і літературна діяльність Степана Руданського. Рання творчість. Мотиви і образи балад. Оригінальне переосмислення мотивів і образів української народної сатири і гумору. Образ ліричного героя гумористичних співомовок.

Життя, педагогічна, громадська та видавнича діяльність Леоніда Глібова. Просвітительський характер культурно-освітньої праці. Реалізм і народність байок 40-60-х років. Проблематика і художня своєрідність байок 80-90-х років. Ліричні поезії, їх мотиви і образи, елегійно-романсовий характер більшості їх.

Суспільно-історичні умови культурно-освітнього пробудження в Західній Україні. Діяльність «Руської трійці». Альманах «Русалка Дністровая». Художні пошуки карпатських українців.

Життя і творчість Юрія Федьковича: основні віхи, вплив Т. Шевченка на творчість поета. Змалювання визвольного руху та уславлених його ватажків. Трагічна доля жовніра у цісарській армії у творах.

Життєвий шлях і творча доля Тараса Шевченка. Багатогранність творчої

діяльності Т. Шевченка, його місце в історії літератури, у розвитку суспільно-політичної, філософської та естетичної думки. Періодизація його творчості.

Рання творчість Т. Шевченка, її романтичний характер. «Кобзар» Т. Шевченка 1840 р., його оцінка критиками. Основні мотиви ранньої поезії. Історична поема Т. Шевченка. «Гайдамаки». Джерела поеми.

Драматургія Т. Шевченка. Соціально-побутова драма «Назар Стодоля». Традиції і новаторство Т. Шевченка у цьому жанрі.

Подорожі Т. Шевченка в Україну, знайомство з літературним середовищем, учасниками Кирило-Мефодіївського товариства, позиція Т. Шевченка щодо товариства.

Політична сатира Т. Шевченка («Сон», «Кавказ», «І мертвим, і живим...»), оцінка її І. Франком.

Лірика 1843-1857 рр., громадянські мотиви, образ «сім'ї вольної, нової». Цикл «В казематі» (особистісні, громадянські, патріотичні мотиви в поезіях).

Творчість Т. Шевченка 1857-1861 рр. Філософський характер поетичних творів останнього періоду. Громадська діяльність Т. Шевченка в Петербурзі. Т. Шевченко і сучасність. Світове значення творчості Т. Шевченка. Оцінка доробку Т. Шевченка в критиці.

Життя та творча діяльність Пантелеймона Куліша. Світоглядні переконання. Видавнича та просвітницька діяльність, її спрямування на розвиток національної самобутності свого народу.

«Чорна рада» як перший українськомовний історичний роман. Західноєвропейське підґрунтя та національна природа жанрової основи твору П. Куліша.

Світогляд, інтелектуальний діапазон творчості Марка Вовчка. Новаторський характер малої прози: жанрово-композиційна специфіка, проблематика, образна система «Народних оповідань».

Повість «Інститутка»: соціальна загостреність, викривально-аналітичний модус реалізму. Новаторський характер типізації. Специфіка художності та характерні ознаки індивідуального стилю Марка Вовчка.

Доля Анатолія Свидницького та його літературної спадщини.

Роман «Люборацькі». Історія написання та видання. Жанрова специфіка, характер реалізму. Багатогранність проблематики та поезики.

Українська література 70-90-х рр. XIX ст. як якісно новий етап розвитку. Домінування міметичних принципів у літературній творчості як засадничих для реалізму.

Дискусія про шляхи розвитку українського красного письменства

(М. Драгоманов, М. Павлик, І. Білик, І. Нечуй-Левицький, І. Франко та ін.).

Світоглядні й естетичні позиції та їх вияв в естетичних деклараціях і творчості І. С. Нечуя-Левицького. Риси індивідуального стилю митця.

Жанрово-тематичний діапазон прози. Широчінь тем, сюжетно-композиційні особливості, новації образотворення. Селянська тематика у творчості письменника: Твори письменника на антиклерикальну тематику. Романи і повісті І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції. Історична тематика у творчому доробку автора.

Творчість Панаса Мирного. Мала епічна форма у творчості письменника. Актуальність проблематики, тенденційність, висока майстерність і художнє новаторство оповідань.

Риси жанру роману. «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – соціально-психологічний роман. Образи, їх ідейне індивідуалізації, соціальне і психологічне Особливості композиції роману. Мова твору.

Борис Грінченко. Громадянська спрямованість повістей та оповідань. Публіцистичний характер творів. Екзистенціальна проблематика повістей «Сонячний промінь», «На розпутті».

Розвиток українського театру в 70-90-х роках ХІХ століття. Відновлення театрального життя на західноукраїнських землях. Народний театр М. Старицького, М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого – якісно нове явище в культурно-громадському житті України та за її межами.

Еволюція світоглядних та літературно-естетичних позицій Павла Грабовського. Творчий доробок письменника, характеристика збірок та позазбіркових поезій. Провідні мотиви та образи лірики, жанрова багатоплановість.

Тематичне і жанрове багатство доробку Михайла Старицького. Внесок М. Старицького у розвиток драматургії (поезія письменника; драми з народного життя; драматичні твори з життя інтелігенції; історична драма). Уславлення визвольної боротьби українського народу та його ватажків, легендарних осіб у п'єсах.

М. Старицький як романіст і повістяр. Ідейно-естетичні концепції і художнє відтворення історії. Місце творів у спадщині письменника, значення в розвитку прози.

Енциклопедизм спадщини Івана Франка, унікальність доробку для розвитку літератури, науки, культури. Еволюція суспільно-політичного ідеалу від «старого щиролюдського» соціалізму до національно-державницької ідеї.

Поезія Івана Франка. Актуальність тематики, ідейна глибина, новаторство поетичної форми. репрезентативність видів поезії. Збірка

І. Франка «Зів'яле листя». Обставини їх появи. Композиція. Основні мотиви.

Суспільна актуальність, естетична концептуальність драматургії письменника. «Украдене щастя»: джерела драми, багатоплановість конфлікту.

Проза: ідея «змалювати нашу суспільність у різних її верствах». Від романтизму (пов. «Петрії і Довбушуки») до реалізму й натуралізму в дусі Золя (бориславський цикл). Узагальнюючі образи, групування персонажів, увага до психо-фізіологічного розвитку характеру.

Цикл «Бориславські оповідання», твори на сільську тематику («Лесишина челядь», «Сам собі винен», «Історія одного кожуха»). Натуралізм у творах бориславського циклу І. Франка.

Аналіз деградації суспільства, проекція нової людини у повісті «Перехресні стежки».

Перекладацький набуток, добір і творчі принципи інтерпретування текстів. Іван Франко як історик літератури і критик.

Історія української літератури кінця XIX–початку XX століть.

Літературний процес кінця XIX–початку XX століття (загальний огляд). Розвій українського модернізму. Літературні течії. Особливості літературно-мистецького життя України на межі XIX - XX століть.

Український модернізм: визначальні риси, течії. «Маніфест» М. Вороного. Дискусія довкола питань модернізму.

Два періоди в творчості Михайла Коцюбинського. Еволюція від реалізму до модернізму. Глибина внутрішніх конфліктів у психологічних новелах («Цвіт яблуні», «Intermezzo», «Що записано в книгу життя», «Подарунок на іменини» тощо).

Місце Ольги Кобилянської в розвії модернізму української літератури. Феміністична проза. Аналіз повістей «Людина» і «Царівна». Новели О. Кобилянської «Некультурна», «Valse melancoloque».

Своєрідність творчої особистості Стефаника. Вибір літературного шляху, пошук власної художньої манери, ставлення до європейського модернізму. Два періоди в творчості Василя Стефаника. Новелістика I періоду (1897-1901): майстерність психологізму. Збірки Стефаника «Синя книжечка» (1899), «Камінний хрест» (1900), «Дорога» (1901), «Моє слово» (1905). Новелістика В. Стефаника II періоду творчості (1916-1936).

Поезія кінця XIX – початку XX століття. Риси української модерної поезії. Поети «Української хати». Микола Вороний, Олександр Олесь і журнал «Українська хата»: мотиви співробітництва. Поети угруповання «Молода

Муза» Петро Карманський, Василь Пачовський, Богдан Лепкий та ін. Об'єктивність появи угруповання на українському ґрунті. «Молода Муза» в контексті покоління «Молодої Європи». Художньо-естетичні та філософські підвалини.

Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Сучасники про Лесю Українку.

Лірика Лесі Українки: мотиви, образ ліричної героїні. Утвердження високої місії поета й поезії в суспільстві (поема «Давня казка», вірші «Слово, чому ти не твердая криця», «Поет під час облоги»).

Драматургія Лесі Українки. Жанрово-тематичне багатство, особливості поетики. Драма-феєрія Лесі Українки «Лісова пісня». Конфлікт високої мрії і сірої буденності. Національно-патріотична проблематика драматичної поеми Лесі Українки «Бояриня» (драма Оксани, біда і вина Степана, два світи – два погляди на свободу).

Жанрове розмаїття творчого доробку Володимира Винниченка.

Мала проза Володимира Винниченка. Сатирична спрямованість оповідань В. Винниченка «Малорос-європеець» та «Уміркований і щирий». Мотив метаморфози у новелах В. Винниченка «Суд» і «Салдатики!». Проблема «лідер і юрба» («Салдатики!»), майстерність відтворення психології натовпу. Епікурейські мотиви у новелі В. Винниченка «Момент». Автобіографізм оповідання «Федько-халамидник», відгуки теорії «чесності з собою».

Драматургія В. Винниченка: проблематика, особливості поетики. Аналіз однієї з п'єс (на вибір). Драма України крізь призму драми особистості у п'єсі В. Винниченка «Між двох сил». Драма В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» - сатанинське начало «чистого» мистецтва. Риси символізму.

Історія української літератури ХХ століття

Літературна дискусія 1925-1928 років та роль М. Хвильового у ній. Організація літературних сил в окремих спілках, гуртках, групах та об'єднаннях у 20-30-х роках ХХ ст.

Творчість Миколи Хвильового. Особливості творчого почерку. Естетична суть «романтики вітаїзму». Своєрідність художнього осмислення трагізму громадянської війни у творах Миколи Хвильового. Тематика і проблематика новел «Я (Романтика)» та «Кіт у чоботях».

Новели Григорія Косинки. Лірико-імпресіоністичне змалювання картин громадянської війни, їх глибокого трагізму («На золотих богів»), відтворення внутрішнього стану людини у драматичних ситуаціях («В житах»).

Інтелектуалізм прози Валер'яна Підмогильного. Велика проза письменника. Інтелектуально-психологічний роман «Місто»: складність характерів, нівеляція особистості, моральних ідеалів персонажів у атмосфері міста, драма українського маргінала. Особливості стилю письменника, місце в становленні психологічної неореалістичної прози.

Художня своєрідність прозового доробку Юрія Яновського. Відображення ідей «романтики вітаїзму» у творчості Ю. Яновського: концепція людини творчого пориву, ідея життєствердження тощо. Провідна тема творчості – романтико-героїчне зображення подій громадянської війни. Романтичний пафос роману «Чотири шаблі». Своєрідність композиції твору.

Драматургія Ю. Яновського. Реалістична драма «Дочка прокурора». Проблема виховання дітей та наступності поколінь. Напруженість та динамічність сюжету. Образи Лілі Чуйко та її батьків. Виховне значення п'єси.

Життєвий і творчий шлях Миколи Куліша, його п'єси в контексті часу. Актуальність мовної проблематики в Україні, розкриття її в комедії Миколи Куліша «Мина Мазайло».

Специфіка осмислення історичного минулого в драматургії Івана Кочерги. Тема утвердження національної самобутності українського народу, його історичного минулого, великого внеску в розвиток світової культури («Ярослав Мудрий»).

Неокласична творчість Максима Рильського. Людина і природа як ліричні домінанти доробку поета. Інтимна й пейзажна лірика, роздуми про місце людини в житті, античні мотиви. Майстерність відтворення почуттів і настроїв людини, пов'язаних з коханням, з красою й життєдайною силою природи.

Рання творчість Павла Тичини. Збірка «Сонячні кларнети». Символізм пейзажної лірики («Гаї шумлять...», «Арфами, арфами...», «Колівалося флейтами...» та ін.). Кларнетизм поета. Еволюція його творчого методу.

Творчість Володимира Сосюри. Патріотична лірика («Любіть Україну», «Солов'їні далі, далі солов'їні...»). Глибокий ліризм та щирість почуттів, народність образотворення. Несправедлива критика вірша «Любіть Україну» в роки сталінщини.

Життя і творчість Богдана-Ігоря Антонича. Модерністські пошуки поета, елементи сюрреалізму. Вірші «Апокаліпсис», «Ротації» та ін.

Творчі пошуки Євгена Маланюка. Образ України і образ «малоросійства» як душевного каліцтва людей. Вольовий характер ліричного героя творів поета, його яскраво виражений національний характер. Синтез символістичних, імпресіоністичних і реалістичних засобів поетичного

творення.

Олександр Довженко як творець жанру кіноповісті. Основні риси його індивідуального стилю. Кіноповість «Україна в огні», «Щоденник».

Новаторство у постановці громадянських, патріотичних, гуманістичних проблем. Спільні мотиви кіноповісті і «Щоденника». Доля твору.

Кіноповість «Зачарована Десна». Автобіографічний характер твору. Філософське осмислення краси людини і краси природи, всепроникаючий ліризм. Образ оповідача.

Художні здобутки Олеса Гончара-романіста («Людина і зброя», «Собор» та ін.). Роман «Собор»: літературна історія, особливості композиції, проблематика роману. Образ собору і його символічне значення.

Самобутність індивідуального стилю Михайла Стельмаха. Роман «Правда і кривда» - високохудожній твір про життя села у післявоєнні роки. Проблематика твору (утвердження високогуманних взаємин між людьми, правда і кривда в житті, безсмертя народу). Фольклорні мотиви у творі.

Проза Уласа Самчука. Повість «Марія». Жанрова специфіка твору. Уславлення трудівника-селянина, філософське осмислення тисячолітніх сімейних традицій, непорушних норм звичаєвого права. Деформація українського національного характеру під впливом більшовицької ідеології.

Загальна характеристика творчої особистості Івана Багряного. Автобіографічний компонент творів письменника. Роман «Тигролови»: життєва основа, проблематика, жанр твору. Високий гуманістичний пафос твору. Майстерність сюжету і композиції пригодницького роману.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Шкільна освіта в Україні. Концепція мовної освіти та її роль у підготовці вчителя-словесника.

Предмет і завдання методики навчання української мови. Зміст і побудова курсу методики. Лінгводидактика і методика мови. Структура і зміст методичної підготовки учителя-словесника.

Принципи побудови програми. Наступність і перспективність у навчанні мови від початкових до старших класів. Структура розділів програми. Методичні рекомендації щодо використання тестових технологій у процесі вивчення української мови. Змістові лінії програм з української мови та шляхи реалізації їх. Основні розділи підручника з української мови. Система орфограм і пунктограм у підручнику. Характер ілюстративного матеріалу, його призначення.

Основні аспекти навчання рідної мови (лінгвістичний, педагогічний, психологічний, моральний, естетичний, українознавчий, етнопедагогічний, культурологічний). Дидактичні та психологічні засади навчання української мови.

Методи і прийоми навчання української мови. Класифікація методів навчання мови як лінгводидактична проблема. Специфічні прийоми навчання мови. Дидактичні вимоги до вибору методу навчання для реалізації освітньо-виховних завдань уроку рідної мови. Поняття засобу навчання мови. Наочність на уроках української мови. Інноваційні технології навчання української мови.

Основні завдання сучасного уроку української мови. Зміст уроку української мови. Класифікація уроків української мови. Структура уроку української мови. Текстова основа уроків (розвивальний потенціал). Міжпредметні зв'язки на уроках мови. Нестандартні уроки з української мови та методика їх проведення. Календарне та модульне планування уроків. Спостереження й аналіз уроку української мови.

Зміст розділу «Фонетика» у чинних програмах і підручниках з рідної мови. Методи і прийоми вивчення фонетики, орфоєпії, графіки.

Психологічні, лінгвістичні, методичні засади навчання лексикології й фразеології. Мета і завдання навчання лексикології та фразеології.

Мета і завдання вивчення будови слова і словотворення у школі. Прийоми вивчення морфемної будови слова. Значення, завдання, принципи вивчення словотвору в школі.

Предмет і завдання методики граматики. Лінгводидактичні і власне методичні принципи навчання граматики. Розвиток мислення і мовлення учня на основі проблемного підходу у навчанні граматики, ефективні методи і прийоми навчання граматики. Особливості іменних частин мови. Методика вивчення дієслова і дієслівних форм. Актуальні проблеми методики вивчення службових частин мови. Методи і прийоми теоретично-практичного вивчення частин мови.

Лінгвістичні основи методики вивчення словосполучення і речення в школі. Вивчення типів речення за метою висловлювання. Шляхи подолання труднощів у вивченні головних і другорядних членів речення. Особливості вивчення ускладнених речень. Методика вивчення складносурядного речення. Методика вивчення складнопідрядного речення. Методика вивчення безсполучникового речення. Робота з розвитку зв'язного мовлення учнів на різних етапах засвоєння синтаксичної теорії.

Орфографія в шкільному курсі української мови (зміст, мета, завдання). Загальні принципи навчання орфографії. Поняття про орфограму. Методи й

прийоми навчання орфографії. Система орфографічних вправ і види робіт у навчанні орфографії. Робота над формуванням орфографічних навичок.

Місце диктанту як прийому організації навчальної діяльності у засвоєнні орфографії. Основні види диктантів. Методика проведення різних видів диктантів та робота над орфографічними помилками. Принципи навчання пунктуації. Методичні прийоми навчання пунктуації.

Зв'язне мовлення як методичне поняття. Значення й завдання роботи з розвитку зв'язного мовлення. Аналіз тексту на уроках зв'язного мовлення та вивчення лінгвістичних тем. Види переказів та їх місце у системі розвитку зв'язного мовлення. Методика проведення переказу. Підготовка до переказу, складання плану, мовний аналіз тексту. Методика проведення твору, перевірка й оцінювання.

Зміст і місце стилів мовлення у шкільній програмі. Функціонально-стилістичний підхід до навчання української мови. Стилїстичний аналіз як методичне поняття.

Факультативні заняття з української мови. Програми факультативів. Форми і методи навчання на факультативних заняттях з української мови. Види і завдання позакласної роботи та принципи її організації. Організація й методика роботи мовного гуртка. Елементи дослідницького характеру в позакласній роботі з мови. Робота в МАН.

План роботи кабінету української мови в школі. Матеріально-методична база шкільного кабінету української мови.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Освітньо-виховні завдання методики навчання української літератури в закладах загальної середньої освіти

Концептуальні проблеми шкільної літературної освіти. НУШ – ключова реформа Міністерства освіти і науки України.

Своєрідність методики навчання української літератури як науки, її складові частини і джерела розвитку. Зв'язок методики навчання української літератури з іншими науками.

Основні етапи розвитку методики навчання літератури.

Боротьба прогресивних сил країни за право кожного народу навчатися рідною мовою. Погляди Т. Г. Шевченка на освіту, його «Буквар Південноруський».

Стан вивчення української літератури у школах Австро-Угорської

імперії. Критика І. Я. Франком викладання літератури у Галичині. Значення його педагогічних праць для утвердження і збагачення прогресивних методичних поглядів.

Перші спроби систематизації курсу методики навчання літератури.

Програми з української літератури для базової школи. Їх зміст, структура, підхід до вивчення літератури.

Психологічні й вікові особливості учня-читача. Методика вивчення читацьких інтересів школяра.

Основні етапи літературного розвитку школярів. Сприймання художньої літератури молодшими і старшими підлітками. Характер сприймання мистецтва в роки ранньої юності.

Принципи укладання шкільних підручників з української літератури.

Відповідність підручників чинним програмам. Методичне забезпечення підручників та посібників, класифікації літературних завдань у них Погляди Т. Бугайко, В. Сухомлинського на викладання літератури в школі. Методика літератури на сучасному етапі: проблеми, пошуки, здобутки, перспективи.

Основні принципи викладання української літератури, їх характеристика.

Методи, форми і засоби вивчення літератури

Методи викладання літератури. Дискусії з приводу методів викладання літератури. Визначення методів на основі джерел знань, логічних форм мислення та інших критеріїв.

Удосконалення і пошуки нових форм і методів навчання. Необхідність врахування вікових особливостей школярів і специфіки літератури.

Загальна класифікація методів навчання. Вибір методу залежно від мети уроку та літературного матеріалу. Метод лекції. Метод евристичної бесіди. Метод самостійного вивчення матеріалу Основні методи стимулювання і мотивації навчання, методи контролю і самоконтролю ефективності навчання.

Основні методичні прийоми у вивченні літератури та їх характеристика Взаємозв'язок на уроках фронтальних (колективних), групових та індивідуальних форм навчальної роботи.

Внутрішня цілісність уроку як одна з необхідних умов його ефективності. Навчальні ситуації та їх логічна вмотивованість. Характеристика основних елементів уроку, які продиктовані логікою навчального процесу.

Проблема типології уроків літератури. Класифікація уроків на основі характеру дидактичних завдань, форм і методів роботи, характеру матеріалу,

що вивчається учнями, рівнів пізнавальної активності школярів.

Методичні засади організування уроків позакласного читання, їх різновиди.

Особливості вступних занять. Методика проведення підсумкових уроків.

Методика проведення уроків літератури рідного краю. Форми проведення уроків літератури рідного краю.

Факультативи та їх місце в системі уроків української літератури. Методи навчання на факультативних заняттях. Типи факультативів.

Інтерактивне навчання на уроках української літератури. Моделі навчання на уроках словесності.

Методологія і методика аналізу художнього твору

Основні етапи вивчення художнього твору.

Шкільне вивчення твору як процес у рамках одного уроку чи системи уроків. Найголовніші етапи цього процесу.

Читання твору і його види. Професійні вимоги до читання вчителя. Види читання.

Аналіз твору і літературний розвиток учнів, дискусії з приводу методів шкільного аналізу. Рівень і обсяг аналізу залежно від вікових особливостей учнів та освітньо-виховних завдань викладання літератури.

Методичні прийоми роботи над образом-персонажем, аналіз вчинків, поведінки, оточення, портретних характеристик, мови, самохарактеристик, висловлювань інших персонажів тощо. Порівняльна та групова характеристика образів.

Проблема визначення шляхів аналізу художніх творів у сучасній методичній літературі. З'ясування особливостей основних шляхів аналізу (за розвитком дії, цілісного, композиційного, пообразного, проблемно-тематичного).

Міжпредметні та зв'язки у процесі вивчення української літератури. З'ясування взаємозв'язку української і світової літератур, їх взаємозбагачення.

Твори споріднених галузей мистецтва на уроках літератури. Особливості компаративного вивчення літератури.

Види літературних занять і вивчення творів різних жанрів

Вивчення життєвого і творчого шляху письменника як важлива ланка у системі шкільного викладання літератури (короткі відомості про митця, огляд основних етапів його життя і творчості, глибоке вивчення життєвого і творчого шляху).

Форми і методи вивчення біографії письменників у різних класах.

Особливості вивчення епічних творів та їх сприймання учнями різного віку. З'ясування авторської позиції. Лексична робота у процесі вивчення епічних творів.

Елементи й послідовність аналізу епічного твору. Послідовний спосіб аналізу. Основні методи та методичні прийоми роботи над епічним твором.

Специфіка вивчення ліричних творів. Жанрова своєрідність ліричних творів і особливості сприймання їх учнями різних класів. Прийоми аналізу лірики.

Текстуальне і оглядове вивчення ліричної поезії. Аналіз системи образотворчих засобів. Методи та методичні прийоми роботи над ліричним твором.

Жанрові особливості драматичних творів, специфіка сприймання їх школярами. Організація читання драматичного твору.

Характер завдань, які ставлять перед учнями, види роботи, що практикують на уроці вивчення драми.

Жанрова різноманітність фольклорних творів у програмі з української літератури. Особливості вивчення і шкільного аналізу фольклорних творів.

Методика вивчення теоретико-літературних понять. Формування системи теоретико-літературних понять в учнів базової школи.

Місце літературно-художньої критики в системі навчання літератури у школі. Методичні прийоми роботи над опрацюванням змісту статті.

Форми роботи над мовою художнього твору та мовленням учнів.

Принцип формування мовної культури школярів. Основні види усних і письмових робіт з літератури, передбачених шкільною програмою.

Роль і місце письмових творів у системі вивчення шкільного курсу літератури. Загальні вимоги до письмових творів. Система письмових творів, її наукове обґрунтування.

Наочність як один з важливих принципів навчання на уроках української літератури. Види наочності.

Роль позакласної роботи в літературно-естетичному розвитку школярів, різні її організаційні форми. Вивчення читацьких інтересів учнів.

ПЕДАГОГІКА

Загальні основи педагогіки

Народна педагогіка, етнопедагогіка. Педагогіка як академічна наука, її предмет і категорії. Структура педагогічної науки.

Учитель у сучасній школі. Вимоги до особистості педагога у відповідності до сучасного професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти.

Поняття про особистість, індивідуальність, індивід. Змістова характеристика понять: розвиток, соціалізація, виховання і формування. Сфери розвитку особистості. Психічний, фізичний, соціальний і духовний розвиток.

Методи та етапи науково-педагогічних досліджень. Поняття про академічну доброчесність.

Сутність педагогічної майстерності. Поняття про педагогічну компетентність, педагогічну культуру, доброчесність.

Теорія виховання

Проблема мети виховання в педагогіці. Мета виховання в сучасному закладі загальної середньої освіти.

Поняття про світогляд (типи, функції, структура). Шляхи та засоби формування світоглядних позицій школяра.

Самоврядування. Сутність і структура. Види самоврядування в закладі загальної середньої освіти.

Соціальний розвиток особистості школяра: суть, завдання, засоби.

Закономірності та принципи виховання, їх класифікація.

Трудове виховання та система професійної орієнтації учнів у ЗЗСО.

Завдання, зміст, шляхи і засоби морального виховання молодого покоління.

Суть, завдання, форми і методи екологічного виховання.

Фізичне виховання: зміст, завдання, форми і методи.

Духовний розвиток особистості: суть, завдання, засоби.

Правове виховання учнів. Свідома дисципліна, її показники.

Система естетичного виховання учнів. Завдання, форми та методи естетичного виховання.

Розумовий розвиток: завдання та зміст. Формування культури розумової діяльності.

Національні особливості родинного виховання. Спільна виховна діяльність школи, сім'ї і громадськості.

Завдання, зміст і форми роботи класного організатора, соціального педагога.

Особистість і колектив. Виховання особистості в колективі. Взаємовідносини особистості і колективу. Попередження та запобігання булінгу в учнівському колективі.

Діяльність громадських дитячих організацій в Україні.

Загальні методи виховання, їх класифікація.

Завдання, зміст і форми позакласної навчальної та виховної роботи.

Суть процесу виховання, його структура, специфіка, рушійні сили та етапи виховного процесу. Проектування виховного процесу.

Педагогічне партнерство школи з сім'єю. Форми і методи взаємодії школи і сім'ї. Батьківські комітети. Формування педагогічної культури батьків. Організація діяльності щодо запобігання та протидії домашнього насильства.

Теорія освіти і навчання

Основні етапи оволодіння знаннями та вміннями. Суперечності та рушійні сили процесу навчання. Функції навчання.

Роль стимулів та мотивів у навчанні школярів. Характеристика стимулів і мотивів навчання. Структура процесу навчання.

Урок – як основна форма організації навчання. Форми організації навчальної діяльності на уроці. Типи і структура уроків.

Характеристика державних документів, що реалізують зміст освіти в українській школі. Державні стандарти освіти.

Мета, принципи та система освіти в Україні відповідно до «Закону про освіту».

Закономірності та принципи навчання в школі.

Диференціація та індивідуалізація навчання, суть, засоби диференційованого навчання.

Основні вимоги до сучасного уроку. Шляхи вдосконалення уроку в школі.

Цілісний педагогічний процес, його демократизація, гуманізація і Поняття про дидактику, її основні категорії, теоретико-методологічні основи.

Засоби навчання, їх класифікація. Вимоги до ілюстраційно-демонстраційного методу навчання.

Нестандартні уроки. Активні та інтерактивні методи навчання.

Форми організації навчання в школі, їх характеристика.

Інноваційні технології в умовах класно-урочної системи навчання гуманітаризація.

Історичний розвиток організаційних форм навчальної роботи.

Контроль, перевірка і облік навчальних досягнень учнів. Функції, види та методи контролю.

Методи навчання, їх класифікація, характеристика окремих методів.

Школознавство

Система освіти України, її складники та рівні. Повна загальна середня освіта трьох рівнів: початкова освіта тривалістю чотири роки; базова середня освіта тривалістю п'ять років; профільна середня освіта тривалістю три роки.

Управління і керівництво освітою та закладами освіти в умовах демократизації освіти (принципи, структура, функції керівництва ЗЗСО і освітою). Планування та облік роботи школи.

Методична робота вчителя (завдання, зміст, форми). Атестація вчителів.

Внутрішній шкільний контроль, його види, форми та методи.

Вивчення та впровадження передового педагогічного досвіду.

Організація педагогічного партнерства школи, сім'ї та громади.

Професійний розвиток і саморозвиток педагогічних працівників у відповідності до сучасного «Професійного стандарту вчителя».

**СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

Освітній ступінь бакалавр

Семестр 8

Спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Українська мова і література. Мова і література (англійська

Форма навчання: денна

Комплексний кваліфікаційний екзамен

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. Питання з сучасної української літературної мови.
2. Питання з історії української літератури
3. Питання з методики навчання української мови.
4. Питання з методики навчання української літератури.
5. Питання з педагогіки.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання результатів складання ККЕ передбачено за національною (4-бальною) шкалою та шкалою ЄКТС (100-бальною). Результат складання кваліфікаційного екзамену відповідає підсумковому балу, значення якого не перевищує 100 балів. Підсумковий бал - це сума балів за результатами оцінювання відповідей здобувачів на кожне з 5-ти питань екзаменаційного білета за шкалою від 1 до 20 балів. Підсумкова оцінка результатів складання ККЕ відповідає підсумковому балу результатів оцінювання всіх питань екзаменаційного білета.

Відповідь здобувачів на ККЕ оцінюють за такими основними критеріями:

- повнота висвітлення змісту питання;
- уявлення про новітні досягнення у галузі знань;
- логіка побудови відповіді;
- зв'язок теоретичного матеріалу з практичним;
- правильність усного мовленнєвого оформлення відповіді.

Оцінка за ЄКТС / бали	Характеристика відповіді
<p align="center">А 18-20 балів</p>	<p>Здобувач демонструє сформовані на високому рівні компетентності, дає повну і вичерпну відповідь на питання.</p> <p>Глибоко та всебічно, на рівні новітніх досягнень науки розкриває зміст теоретичних питань, обґрунтовує дискусійні погляди на проблему, коментує та висловлює свою позицію.</p> <p>Вільно володіє науковою термінологією.</p> <p>Здобувач доречно використовує теоретичні знання для аналізу практичного матеріалу.</p> <p>Відповідь ілюструє власними прикладами, уміє порівнювати і зіставляти.</p> <p>Розкриття змісту питання логічне.</p> <p>Студент уміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю.</p> <p>Викладає зміст питання без мовних помилок або допускає поодинокі.</p>
<p align="center">В 16-17 балів</p>	<p>Здобувач демонструє сформовані на високому рівні компетентності, дає повну і вичерпну відповідь на питання, допускає поодинокі несуттєві помилки у змісті матеріалу.</p> <p>Глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, коментує. Має уявлення про новітні підходи до аналізованих явищ чи фактів.</p> <p>Відповідь ілюструє власними прикладами, уміє порівнювати і зіставляти.</p> <p>Уміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю.</p> <p>Розкриття змісту питання логічне.</p> <p>Доречно використовує теоретичні знання для аналізу практичного матеріалу.</p> <p>Вільно володіє науковою термінологією.</p> <p>Викладає зміст питання без мовних помилок або допускає поодинокі.</p>
<p align="center">С 14-15 балів</p>	<p>Здобувач демонструє сформовані на високому рівні компетентності.</p> <p>Дає правильні відповіді на питання, допускає деякі неточності або надає неповну відповідь, але принципові питання викладає правильно.</p> <p>Має уявлення про фундаментальні сучасні підходи до аналізованих явищ чи фактів, але не коментує їх.</p> <p>Відповідь ілюструє власними прикладами, уміє порівнювати і зіставляти.</p> <p>Допускає окремі порушення логіки викладу змісту питання.</p> <p>Уміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю.</p>

	<p>Доречно використовує теоретичні знання для аналізу практичного матеріалу.</p> <p>Вільно володіє науковою термінологією.</p> <p>Викладає зміст питання без мовних помилок або допускає поодинокі.</p>
D 12-13 балів	<p>Здобувач демонструє сформовані компетентності на задовільному рівні.</p> <p>Виявляє знання теоретичного матеріалу, але допускає помилки, які самостійно виправляє, відповідь може бути неповною.</p> <p>Виклад матеріалу подає спрощено, більшість теоретичних положень ілюструє прикладами, приклади переважно стандартні, але є і самостійно дібрані.</p> <p>Під час відповіді вживає терміни та розуміє їхнє значення, однак допускає поодинокі помилки.</p> <p>Допускає мовленнєві помилки, які виправляє після зауважень</p>
E 10-11 балів	<p>Здобувач демонструє достатньо сформовані компетентності.</p> <p>Виявляє знання теоретичного матеріалу, але допускає помилки, які самостійно виправляє.</p> <p>Виклад матеріалу подає спрощено, не всі теоретичні положення ілюструє прикладами, приклади стандартні.</p> <p>Під час відповіді вживає терміни, але іноді неправильно пояснює їхнє значення.</p> <p>Порушує логіку викладу.</p> <p>Допускає мовленнєві помилки, які виправляє після зауважень. За допомогою екзаменатора здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки.</p>
FX 8-9 балів	<p>Здобувач не демонструє сформованих компетентностей на задовільному рівні.</p> <p>Частково розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, але допускає при цьому суттєві неточності, прикладів не наводить.</p> <p>Порушує логіку викладу.</p> <p>Уживає окремі терміни, але не розуміє значення більшості з них.</p> <p>Допускає мовленнєві помилки.</p>
F 0-7 балів	<p>Здобувач не демонструє сформованих компетентностей на задовільному рівні.</p> <p>Виявляє повне незнання і нерозуміння навчального матеріалу.</p> <p>Не розуміє значення галузевих термінів і не використовує їх.</p> <p>Допускає мовленнєві помилки.</p>

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Кількість балів	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
75-81	C	
69-74	D	Задовільно
60-68	E	
35-59	FX	Незадовільно
1-34	F	

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА

1. Дудик П. С. Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: підручник. Київ, 2010. 384 с.
2. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ, 2010. 328 с.
3. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ, 2002. 439 с.
4. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. М. Я. Плющ. 7-ме вид., стер. Київ, 2009. 430 с.
5. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст. : навч. посіб. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 424 с.
2. Історія української літератури XIX століття : підруч. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. : у 2 кн. / М. Г. Жулинський, М. П. Бондар, О. І. Гончар; за ред. М. Г. Жулинського. Київ : Либідь, 2005–2006.
3. Історія української літератури : кінець XIX – початок XX ст. : підручник для студ. вищ. навч. закл. : у 2 кн. / О. Д. Гнідан, Г. Ф. Семенюк, Н. М. Гаєвська; за ред. О. Д. Гнідан. Київ : Либідь, 2005–2006.
4. Історія української літератури. XX – поч. XXI ст.: навчальний закл. посібник для студ. вищ. навч. закл. : у 3т. / В.І. Кузьменко, О.О. Гарачковська, М.В. Кузьменко; за ред. В. І. Кузьменка. Київ: Академвидав, 2013.
5. Ковалів, Ю. І. Історія української літератури: кінець XIX – поч. XXI ст. [Текст] : підручник : у 10 т. Т. 1–7. Київ : Академія, 2013–2021.
6. Українська література межі XIX–XX століть. Хрестоматія / Упор. Гаєвська Н.М., Задорожна О.С. К.: Либідь, 2016. 1216 с.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Коваль В. О., Маслюк К. А. Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах : навч.-метод. посіб. для студентів філологічних факультетів. 3 вид., переробл. та допов. Умань: ПП Жовтий О. О., 2016. 315 с.

2. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах. За ред. М. І. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2009. 400 с.

3. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців: монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Башманівська Л. А., Білоус Н. М. Практикум з методики викладання української літератури: навчально-методичний посібник. Київ.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 144 с.

2. Методика навчання української літератури в термінах: Навчальний посібник / укладач Л. П. Пархета, Умань : Візаві, 2018. 70 с.

3. Пархета Л. П. Українська література як навчальний предмет у спадщині В. О. Сухомлинського: монографія / Л. П. Пархета ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Тичини. Умань : Візаві, 2021. 217 с.

4. Пасічник Є. А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.

5. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. Київ : ВЦ « Академія», 2012. 312 с.

ПЕДАГОГІКА

1. Зайченко І. В. Педагогіка. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, 2-е вид. Київ, «Освіта України», «КНТ», 2008. 528 с.

2. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка: підручник. Київ: Знання-Прес, 2003. 418 с.

3. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти. URL: <http://gymnasium45.edu.kh.ua/>

4. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://osvita.ua/school/reform/54276/>

5. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. 40 с.

6. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://nus.org.ua/news/zatverdily-try-profesijni-standart-vchytelya-dokument/>

7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.